

вище розуміння соціальної значущості своєї діяльності у будь-яких ситуаціях. Перехід до дорослості в людському суспільстві передбачає залучення особистості до оволодіння системою знань, норм і навичок завдяки яким індивід може виконувати суспільні функції, нести соціальну відповідальність та створювати матеріальні та духовні цінності.

Як зазначив академік І. Бех, „одним із основних чинників формування особистісних цінностей вважається свідомо інтелектуальна робота людини по все більш глибокому і широкому відображенню дійсності, а не внутрішньо-спонтанне розгортання визначених динамічних тенденцій” [4, с.18].

Суб'єкт із розвинутою ціннісною системою є дійовим носієм моральних норм, на якого можна покластися іншій людині при розв'язанні власних духовно-практичних проблем, оскільки така особистість знає, що є загальнозначущим, усталеним, вічним, а що – марнотним.

Світоглядні уявлення про проблему людини у світі та про світ у людині зводяться до думки, що таким є ставлення безкорисної і дійової любові людини до людини, коли кожна людина розглядається іншою не як засіб, а як мета. Любов і є вихідною цінністю для розгортання морально-відповідального життя людини [4, с.19-20.].

Під "формуванням" цінностей розуміється не примусовий зовнішній вплив на особистість, а створення умов для її саморозвитку, самовдосконалення, залучення студентів до духовно спрямованої навчально-виховної та перетворюючої діяльності. Завдяки цьому процесу, сформовані цінності інтеріоризуються в особистісні якості студентів і мають знаходити прояв у вчинках, поведінці та діяльності молоді.

Об'єктивно існуюча система цінностей має стати змістовно-психологічною основою становлення особистості студента як суб'єкта духовно спрямованої діяльності та поведінки.

Стає зрозумілим, що головною характеристикою суб'єкта інновацій (майбутнього вчителя) є його дійова самосвідомість як основа суб'єктивного існування. Суб'єкт – це діяч, здатний до вибору типу діяльності, конкретної ролі для себе та інших, до вироблення власних цілей та засобів їх досягнення.

Значний потенціал формування ціннісних орієнтацій у майбутніх педагогів криється в організації навчального процесу у вищому навчальному закладі, в удосконаленні його змістової і технологічної компоненти. Проте зауважимо, що осмислене вивчення іноземної мови майбутніми педагогами містить у собі значний потенціал щодо формування ціннісних орієнтацій у майбутніх педагогів.

Нове бачення освіти має на меті створення для студентів мотиваційного середовища у процесі вивчення іноземних мов. Зростаюче значення культурних обмінів, інтеграція в Європу, доручення до світових цінностей, процес глобалізації збільшили можливості контактів з носіями мови. Вивчення іноземної мови в вищій школі набуває практичного значення, а комунікативна функція мови відіграє головну роль в процесі вираження почуттів, суджень та засвоєнні інформації, знань, що подаються в будь-якій формі [5].

Проте аналіз практики викладання англійської мови у вищому навчальному закладі свідчить, що підручники та ме-

тодичні розробки, які використовуються в процесі навчання, ще недостатньо мірою враховують необхідність формування професійно зумовлених особистісних якостей майбутніх педагогів, їх ціннісних орієнтацій, мотиваційної сфери, динаміку смислотворних мотивів учіння в процесі навчання.

Провідними мотивами учіння англійської мови студентами вищого навчального закладу є мотиви професійного досягнення, комунікативні, пізнавальні та мотиви зовнішні. Засобом їх формування слугує методика викладання та зміст іноземної мови як навчального предмета. Специфічними спонукками вивчення мови є комунікативні мотиви. Найважливішою умовою їх формування та розвитку є надання комунікативного характеру всьому курсу викладання англійської мови у вищій школі.

Актуальною нам вбачається проблема вдосконалення змістового наповнення курсу іноземної мови з метою ознайомлення майбутніх педагогів у процесі його вивчення з надбаннями світової цивілізації і загальнолюдськими цінностями.

Результати та перспективи дослідження. Усе викладене вище засвідчує, що формування та розвиток цінностей майбутнього професіонала – це важливий напрям вдосконалення психолого-педагогічного процесу, що створює умови для того, щоб кожен фахівець мав активну життєву позицію, урівноваженість, професійне товариство, відповідальність, найвище розуміння соціальної значущості своєї діяльності.

Список використаних джерел:

1. Боришевський М.Й. Духовні цінності в становленні особистості громадянина // Педагогіка і психологія. – 1997. – №1. – С. 144-150.
2. Власенко Ю.О. Психологічний аналіз інноваційного потенціалу особистості : Автореф. дис. ... канд. психол. н.: 19.00.01 / Одеський національний університет ім. І.І.Мечникова. – Одеса, 2003. – 31 с.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник. – К. : Академвидав, 2004. – 168 с.
4. Бех І. Д. Виховання особистості : навч.-метод. посіб. : у 2 кн. / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. – 344 с.
5. Крючков Г. Болонський процес як гармонізація Європейської системи вищої освіти // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2004. – С.82-85.
6. Коваленко О. Я. Концептуальні зміни у викладанні іноземних мов у контексті трансформацій іншомовної освіти / О. Я. Коваленко // Інозем. мови в навч. закладах. – 2003. – № 2. – С. 20-24.

This article deals with the mechanism of formation of the valued orientations of future teachers in the process of study of foreign languages in higher educational establishments. The author paid special attention to the concept of the of pedagogical innovations and application of the newest methods of studies of foreign languages.

Key words: valued orientations, professional pedagogical activity, pedagogical innovations, educational process, methods of studies of foreign languages.

Отримано: 28.08.2011

УДК 631.256:633(075.8)

А. В. Рудь

Подільський державний аграрно-технічний університет

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ ТЕМИ: “КОМПЛЕКСНА МЕХАНІЗАЦІЯ ВИРОЩУВАННЯ ТА ЗБИРАННЯ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР”

У статті описуються розроблені автором інноваційні підходи до викладання теми «Комплексна механізація вирощування та збирання зернових культур» студентам неінженерного профілю, зокрема напрямів підготовки 6.090101 «Агрономія», 6.030504 «Економіка підприємств», 6.030508 «Фінанси і кредит», 6.030509 «Облік і аудит» та 6.030601 «Менеджмент».

Ключові слова: інноваційні підходи, викладання, студент, неінженерний профіль, механізація, вирощування, зернові культури.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Соціально-економічні зміни, що відбуваються в Україні, викликали оновлення системи освіти у вищих навчальних закладах в цілому та закладах вищої аграрної освіти зокрема. Для забезпечення нового рівня якості професійної підготов-

ки майбутніх спеціалістів неінженерного профілю [3, 4, 5], які зможуть гнучко перебудувати зміст своєї виробничої діяльності у зв'язку з постійною зміною вимог ринку праці, необхідно застосовувати інноваційні підходи до навчання та виховання. Тому розробка інноваційних підходів до викла-

дання теми “Комплексна механізація вирощування та збирання зернових культур” є досить актуальною і необхідною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. В педагогічній літературі досить ґрунтовно аналізуються різні аспекти проведення лекцій та лабораторно-практичних занять. Так, В.В. Марченко, А.Д. Гарькавий, Л.П. Середя, В.А. Пльонсак, А.В. Рудь та інші розробили і запропонували методіку викладання предмету “Механізація, електрифікація та автоматизація сільськогосподарського виробництва”, а також намітили шляхи підвищення ефективності викладання окремих його тем [1, 2, 5].

Отже, проблеми розробки та запровадження педагогічних технологій у вищих навчальних закладах аграрного профілю приділяється значна увага. Проте, як показує аналіз наукової літератури, новітні розробки з вивчення механізації, електрифікації та автоматизації сільськогосподарського виробництва студентами неінженерного профілю в умовах сьогодення практично відсутні. У переважній більшості досліджень основна увага приділяється підготовці традиційної лекції та лабораторно-практичного заняття. Сучасна реформа вищої освіти вимагає розробки і запровадження активних методів навчання, тобто інноваційних підходів до проведення занять.

Мета статті. Викласти суть інноваційних підходів при читанні лекцій і проведенні лабораторно-практичних занять з дисципліни на прикладі теми “Комплексна механізація вирощування та збирання зернових культур”.

Виклад основного матеріалу дослідження. На вивчення теми “Комплексна механізація вирощування та збирання зернових культур” згідно з навчальною робочою програмою відводиться 4 години, у тому числі 2 години лекції і 2 години лабораторних занять.

Заняття 1. Комплексна механізація вирощування та збирання зернових культур (лекція).

Питання до подання нового матеріалу:

1. Вступ. Комплексна механізація внесення добрив.
2. Комплексна механізація обробітку ґрунту.
3. Комплексна механізація сівби зернових культур.
4. Комплексна механізація догляду за посівами зернових культур.
5. Комплексна механізація збирання зернових культур.

Методика читання лекцій студентам неінженерних спеціальностей з дисципліни “Механізація, електрифікація та автоматизація сільськогосподарського виробництва” передбачає використання комп'ютерних технологій і підготовку матеріалу у вигляді презентації. Візуальне подання лекційного матеріалу здійснюється за допомогою ноутбука (Asus X51R) та відеопроєктора (Epson). Лектор коментує поданий матеріал з можливістю запису його студентами в конспект лекцій. Попередньо готується роздатковий матеріал, який студенти отримують перед початком лекції, користуються ним впродовж лекції і підключають на початку конспекту кожної лекції. Наявність інформації в розданому матеріалі підвищує наглядність та зменшує витрати часу на її подання і, відповідно, збільшує час викладення основного матеріалу лекції.

Лектор розпочинає заняття з вступу і відмічає, що зерно є стратегічною сировиною. Технології вирощування зернових культур передбачають використання якісного посівного матеріалу, раціональних нормам добрив і засобів захисту рослин, високопродуктивної техніки.

Зернові культури вимогливі до ґрунтів. Найкращими для їх сівби є ґрунти з нейтральною реакцією, високою родючістю та достатньо забезпечені вологою. Порівняно з ярими зерновими озими зернові легше переносять посуху. Кращими попередниками для вирощування зернових культур є однорічні та багаторічні трави, озимий ріпак і горох.

Лектор відмічає, що зернові культури добре реагують на внесення мінеральних та органічних добрив. Перед застосуванням мінеральних добрива потрібно належним чином підготувати. Для цього використовують подрібнювачі АІР-20 та змішувачі СЗУ-20 мінеральних добрив. Підготовлені до внесення мінеральні добрива розподіляють по полю розкидачами МВУ-0,5, МВУ-5, МВУ-8Б, МВУ-12, МВУ-16,

МВД-100, МВД-900. Синхронно з розповіддю лектора, асистент демонструє на екрані машини названих марок.

Для внесення твердих органічних добрив використовують машини кузовного типу ПРТ-16, ПРТ-10, РОУ-6М, МТО-3, МТО-6, а також роторні розкидачі типу РУН-15Б. Синхронно з розповіддю лектора, асистент демонструє на екрані машини названих марок.

Пристаюючи до розгляду другого питання лектор акцентує увагу студентів на тому, що система обробітку ґрунту залежить головним чином від попередника та природно-кліматичних умов зони. Вона повинна забезпечити збереження вологи, знищення бур'янів, заробку пожнивних решток і добрив та вирівнювання ґрунту.

Для створення оптимальних умов росту і розвитку зернових культур в сівозмінах різних ґрунтово-кліматичних зон застосовують диференційовані основний обробіток ґрунту залежно від його властивостей, окультурення, попередників, забур'янення тощо. Після збирання попередника ґрунт обробляють дисковими знярядями. Для цього застосовують лущильники ЛДГ-5А, ЛДГ-10А, ЛДГ-15А, ЛДГ-20 або важкі дискові борони БДТ-10, БДТ-7,0А, БДТ-3, БДС-8.4, БДВ-3, БДВ-6, МФ-244, МФ-248, «Рубін». Лущення стерні проводять на глибину 6...8 см, а обробіток важкими дисковими боронами – на 10...12 см. Синхронно з розповіддю лектора, асистент демонструє на екрані машини названих марок.

Після обробітку поля дисковими знярядями виконують оранку на глибину 20...22 см. Для оранки використовують лемішні плуги ПТК-9-35, ПЛН-8-40, ПЛП-6-35, ПЛН-5-35, ПЛН-4-35, ПЛН-3-35, ПО-5, «Rabe Verke». У регіонах, де є загроза руйнування ґрунтів водною або вітровою ерозією, застосовують безпліщевий основний обробіток культиваторами плоскорізами-глибокорозпувачами КПГ-250, КПУ-400-2, КПУ-400-3, КПУ-400-4 та широкзахватними культиваторами-плоскорізами КПШ-9, КПШ-11. Синхронно з розповіддю лектора, асистент демонструє на екрані машини названих марок.

Метою передпосівного обробітку ґрунту є створення вирівняного та дрібногрудочкового верхнього шару для введення якісної сівби озимої пшениці. Передпосівну підготовку ґрунту виконують безпосередньо перед сівбою на глибину висіву насіння культиваторами КШУ-4, КШУ-8, КШУ-12, КГ-4, КП-4, КШ-8. Якщо виконувався протиерозійний основний обробіток, то для проведення передпосівного обробітку використовують комбіновані агрегати типу „Європак”, РВК-3,6 та АПК-6. Синхронно з розповіддю лектора, асистент демонструє на екрані машини названих марок.

Лектор відмічає, що особливу увагу слід звернути на якість посівного матеріалу. Насіння зернових культур повинно бути першого класу посівного стандарту. Високою ефективністю відрізняється передпосівна інкрустація насіння, тобто нанесення рідкого полімерного плівкоутворювача в суміші з пестицидами, мікроелементами та іншими біологічно активними речовинами. Таким розчином обробляють насіння за допомогою протруювачів ПС-10А, Мобіток-С, ПК-20, ПС-30 або комплексів обладнання для протруювання та інкрустування КПС-10 і КПС-40. Синхронно з розповіддю лектора, асистент демонструє на екрані машин та комплекси названих марок.

При вирощуванні зернових колосових культур за інтенсивною технологією сівбу необхідно проводити в оптимальні агротехнічні строки і з високою якістю, залишаючи постійні технологічні колії. Відповідно до цих вимог готують посівну техніку. Перш за все перевіряють технічний стан і налагоджують сівалки на регульовальному майданчику. Особливу увагу слід звернути на встановлення висівних апаратів на задану норму висіву, розміщення сошників на відповідну ширину міжрядь та встановлення вильоту маркерів або слідпоказчиків. Синхронно з розповіддю лектора, асистент демонструє на екрані зернову сівалку на регульовальному майданчику.

Для одержання технологічних колій перебивають відповідні висівні апарати сівалки. Ширина технологічних колій і відстань між ними приймаються такими, щоб можна ефективно використовувати серійну техніку по догляду за рослинами. Синхронно з розповіддю лектора, асистент

демонструє на екрані посіви озимої пшениці з технологічними коліями.

Приступаючи до розгляду четвертого питання лектор відмічає, що за умови коли в господарстві є штанговий підживлювач ПШ-21,6 і обприскувачі ОПШ-2000, ОП-2000-2-01, ОП-3200-1, Харди TZ, TWIN-FA, тоді формують технологічні колії шириною 1,8 м з відстанню між серединами проходів агрегату 21,6 м і шириною доріжок 0,45 м. Для цього на середній сівалці СЗ-3,6А трисівалкового агрегату перекривають 6, 7, 18 і 19-й висівні апарати через один прохід. Краще, якщо в одній загінці працюють два трисівалкових агрегати, один з яких має постійно перекриті відповідні висівні апарати.

При наявності обприскувачів ПОМ-630, ОПШ-15-01, ОМ-630-2, TWIN-LA та розкидачів 1 РМГ-4Б, МВУ-5А, МВД-900 з пристроєм дня збільшення ширини і рівномірності внесення добрив, запропонованих ученими ННЦ ІМЕСГ, відстань між серединами технологічних колій встановлюють 16,2 м, а технологічні колії – 1,8 м. У цьому випадку сіють двома агрегатами в одній загінці – односівалковим (сівалка СЗ-5,4) і трисівалковим на базі СЗ-3,6А або односівалковим (сівалка СЗ-10,8). Синхронно з розповіддю лектора, асистент демонструє на екрані машини названих марок та складені з них агрегати.

Лектор відмічає, що за умови коли сіють пневматичною широкозахватною сівалкою СЗПЦ-12, то перекривають 34, 35, 46 147-й висівні апарати. У результаті ширина колії становитиме 1,8 м, а відстань між серединами колій при суміжних проходах агрегату – 12 м. Синхронно з розповіддю лектора, асистент демонструє на екрані сівалку СЗПЦ-12.

Останнім часом у господарствах використовують зернові сівалки виробництва іноземних фірм: Джон Дір 455, Тай-2020, Тай-2010, а також вітчизняні – Клен, Містраль 6000 та інші. Синхронно з розповіддю лектора, асистент демонструє на екрані сівалки названих марок.

Зернові культури за необхідності підживлюють у фазах кушення, виходу в трубку та колосіння твердими азотними добривами за потоковою чи переважувальною технологією. Для переважувальної технології використовують спеціальні автомобілі САЗ-3502, ЗАУ-3, УЗСА-40. Обробку посівів пестицидами планують з урахуванням прогнозу їх розвитку, уточнюючи строки її проведення за даними поточних обстежень і оцінки фітосанітарного стану рослин. Розчин суспензій і емульсій для обприскування посівів готують за допомогою серійних агрегатів АПЖ-12, СТК-5, а також машини ЖВ-Ф-3,2. Сучасні обприскувачі обладнано додатковими місткостями та міксерами для приготування розчину пестицидів. Для обприскування посівів найефективніше використовувати штангові обприскувачі ОПШ-15-01, ПОМ-630, ОП-2000-2-01, ОПШ-2000-21,6, S 300, Харди ТУ, Харди TZ, TWIN-LA, TWIN-TA та інші. Синхронно з розповіддю лектора, асистент демонструє на екрані машини названих марок.

Лектор акцентує увагу студентів на тому, що залежно від агрокліматичних умов, стану хлібів та наявності техніки спеціалісти господарств вибирають однофазний (пряме комбайнування) чи двофазний (з укладання хлібів у валки і наступним обмолотом) спосіб збирання. Для скошування зернових у валки використовують жатки ЖВР-10А, ЖВН-6А, ЖВП-6А, ЖВП-4,9, ЖЗБ-4,2. Останнім часом запроваджується збирання хлібів з обчисуванням колосків. Для цього створено спеціальні жатки ЖОН-4 і ЖОН-6 до зернозбиральних комбайнів. Це дає можливість зменшити витрати праці та коштів на збиранні врожаю. Синхронно з розповіддю лектора, асистент демонструє на екрані зернозбиральні агрегати для прямого і роздільного збирання, зернозбиральні комбайни з жатками ЖОН-4 і ЖОН-6 та відеоролик роботи валкової жатки.

Зернові культури збирають комбайнами КЗС-9, КЗСР-9 «Славутич», КЗС-1580 «Лан», Джон Дір 9500, Case 1680, LEXION 560-600, Mega 208, Медіон 340, Домінатор 102, МФ-38, ДОН-1500Б, «Vector», «Acros», «Tozum». Синхронно з розповіддю лектора, асистент демонструє на екрані зернозбиральні комбайни названих марок та відеоролик роботи зернозбирального комбайна LEXION 600.

Зерно обробляють на зерноочисних ЗАВ-50, ЗАВ-40, ЗАВ-25 і зерноочисно-сушильних комплексах КЗС-50, КЗС-25Ш і КЗС-25Б. У невеликих господарствах використовують прості зерноочисні машини ОВП-20А, ОВС-25, МС-4,5, СМ-4 та інших. Синхронно з розповіддю лектора, асистент демонструє на екрані комплекси та зерноочисні машини названих марок.

Незернову частину врожаю, в основному, подрібнюють і рівномірно розподіляють по поверхні зібрано поля. Асистент лектора демонструє відеоролик з роботою подрібнювача-розподільника зернозбирального комбайна КЗС-9-2 «Славутич».

Підводячи підсумки лекції викладач ще раз звертає увагу студентів на розглянуті питання, залишає час на запитання і відповідає на них. Завершує лекцію.

Структура лекційного заняття представлена на рис. 1.

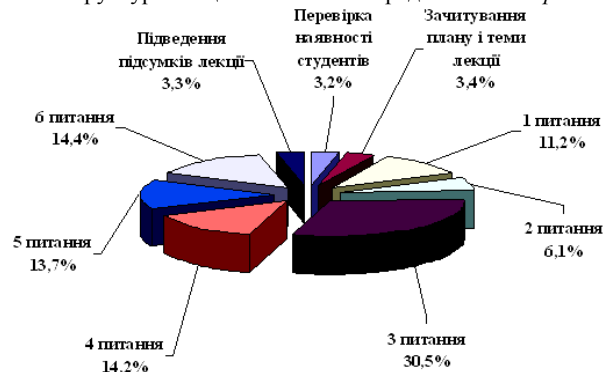

Рис. 1. Структура проведення лекції тривалістю 80 хвилин

Заняття 2. Запровадження комплексної механізації вирощування та збирання зернових культур (лабораторна робота). Зміст лабораторної роботи представлений у вигляді п'яти питань.

2.1. Використовуючи методичні вказівки ознайомитися з традиційною на базі оранки технологією обробітку ґрунту і технологією мульчованого обробітку ґрунту дисковими знаряддями.

2.2. Використовуючи методичні вказівки ознайомитися з технологією внесення мінеральних і органічних добрив та використання сидератів.

2.3. Використовуючи методичні вказівки ознайомитися з механізацією сівби зернових культур за традиційною, мінімальною та нульовою технологіями.

2.4. Використовуючи методичні вказівки ознайомитися з механізацією догляду за посівами зернових культур

2.5. Використовуючи методичні вказівки ознайомитися з механізацією збирання зернових культур.

Висновки. Інноваційні підходи навчання під час вивчення студентами неінженерних спеціальностей дисципліни «Механізація, електрифікація та автоматизації сільськогосподарського виробництва» передбачає обов'язкове використання сучасних мультимедійних засобів подачі візуальної інформації. Ефективне використання часу лекції забезпечується наявним роздатковим матеріалом, який кожний студент отримує перед початком лекції. Для самостійного засвоєння студентами матеріалу за даною темою створені електронні лекції і методичні вказівки, які розміщені на сайті кафедри сільськогосподарських машин і механізованих технологій, що знаходиться на сервері університету.

Список використаних джерел:

1. Марченко В.В. Механізація технологічних процесів у рослинництві : навч. посіб. / В.В. Марченко. – К. : Кондор, 2007. – 333 с.
2. Машинвикористання у рослинництві : навч. посіб. для підготовки бакалаврів в аграрних вищих навч. закл. II-IV рівнів акред. з напрямку 6.090101 «Агрономія» / [А.Д. Гарькавий, Л.П. Серета, В.А. Пльонсак та ін.] ; за ред. А.Д. Гарькавого. – Вінниця : ВДАУ, НАУ, 2008. – 68 с.
3. Механізація, електрифікація та автоматизація сільськогосподарського виробництва. Програма навч. дисц. для підготовки фахівців ОКР «бакалавр» напрямку підготовки 6.090101 «Агрономія» у вищих навч. закл. II-IV рівнів ак-

редитації Міністерства аграрної політики України / [Рудь А.В., Кравченко С.М., Аніскевич А.В., Ямков О.В.]. – К. : Аграрна освіта, 2010. – 49 с.

4. Основи механізації і автоматизації сільськогосподарського виробництва. Програма навч. дисц. для підготовки фахівців ОКР «бакалавр» напрямів 6.030504 «Економіка підприємств», 6.030508 «Фінанси і кредит», 6.030509 «Облік і аудит», 6.030601 «Менеджмент» у вищих навч. закл. II-IV рівнів акредитації Міністерства аграрної політики України / [Рудь А.В., Ярошенко П.П., Довжик М.Я., Войтків А.В.]. – К. : Аграрна освіта, 2010. – 49 с.
5. Рудь А.В. Навчання фахівців-аграрників неінженерних спеціальностей механізації та автоматизації в регіональних навчально-практичних центрах. Проблеми інженерно-пе-

дагогічної освіти // Зб. наук. пр. – Вип. 24-25. – Х. : Українська інженерно-педагогічна академія (УІПА), 2009. – С. 189-199.

In the article the innovative going developed by an author is described near exposition of theme «Complex mechanization of growing and collection of grain-crops» to the students of unengineering type, in particular directions of preparation a 6.090101 «Agronomics», 6.030504 «Economy of enterprises», 6.030508 «Finances and credit», 6.030509 «Account and audit» and 6.030601 «Management».

Key words: innovative approaches, teaching, student, un-engineering type, mechanization, growing, grain-crops.

Отримано: 25.05.2011

УДК 502.3

Ю. А. Скиба

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ СТРАТЕГІЇ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ

В статті розкрито загальні закономірності впливу політики, економіки та екології на формування нових підходів до розвитку людського суспільства; встановлено, що найвизначнішою стратегією виживання людства у світовому співтоваристві є концепція збалансованого розвитку.

Ключові слова: економічний розвиток, екологічна криза, еволюція міжнародних відносин, стратегія збалансованого розвитку.

Постановка проблеми. У процесі здійснення будь-якої діяльності, пов'язаної із втручанням у навколишнє середовище, неминує виникати зміни цього середовища. Проте причини виникнення та розвитку ідеї збалансованого розвитку на сьогоднішній час майже не досліджені.

Метою статті є виявлення загальних тенденцій формування нової парадигми виживання людства в сучасному світі.

Виклад основного матеріалу. Ідея стратегії збалансованого розвитку людства на основі узгодження, кооперації і турботи про збереження соціального світу і стабільності біосфери виникла внаслідок компрометації силових методів вирішення міждержавних протиріч. Руйнівні наслідки двох світових війн, непередбачувані за трагізмом можливості науково-технічної конфронтації, такі як використання ядерної, хімічної або бактеріологічної зброї, змусило в 1950-60 рр. лідерів основних конкуруючих держав почати мирні переговори і здійснювати політику стримування подальшої ескалації мілітаризму.

Еволюція міжнародного співробітництва з 1945 року до 90-х років ХХ ст. пройшла в умовах біполярного світу і конкуренції двох основних систем: капіталістичної і соціалістичної. Змагання між ними охопило всі сторони суспільного життя, проте в основі було ідеологічне протистояння.

Капіталістичні країни критикували соціалістичні – за тоталітаризм, недостатню свободу особистості, відсутність гласності, неповороткою плановою економікою. Соціалістична критика була сконцентрована на відсутність у жителів країн капіталістичного світу реальних соціальних гарантій (роботи, освіти, медичного обслуговування, пенсії), надмірною експлуатацією працівників, характером ринкової економіки, яка не рахується ні з чим, в тому числі і збереженням природи тільки отримати максимальні прибутки.

Десятиріччя змагань привели до того, що обидва протилежні табори змушені були змінитися у кращу сторону. В країнах з ринковою економікою з'явилася допомога на безробіття, зросли пенсії, зменшилась тривалість робочого тижня, з'явилися інші соціальні гарантії, а в країнах із плановою економікою старалися довести демократичність управління, пом'якшувалися форми переслідування опонентів, дисидентів, поступово налагоджувалося міжнародне співробітництво. Обидві сторони змушені були всебічно підтримувати науку, без фундаментальних і прикладних досліджень неможливо було думати про реальну перевагу над конкурентами.

Сама ідея стримування гонки озброєння була результатом паритетного змагання, обом сторонам було важливо встановити певні обмеження на шляху виснаження ресур-

сів, так як позитивний результат дає тільки відносна перевагу одній країні над іншою. В цих умовах формувалася нова парадигма мирного співіснування, пріоритету гуманістичних ідеалів людства.

Власне, 20 січня 1949 р. є початком коли проблеми розвитку стали предметом міжнародної політики [4]. В цей час американський президент Гарі Трумен у своїй інаугураційній промові назвав бідні країни країнами, що розвиваються. Зі світоглядних позицій це означало, що народи в різних країнах рухаються в одному напрямі, тільки при цьому одні країни швидше, інші повільніше. Рівень цивілізованості країни має визначатися рівнем її виробництва, що знаходить своє вираження у зростанні ВВП (валового національного продукту). Наслідком такого погляду на розвиток стало втягування всіх країн світу в економічне зростання, що потребувало не лише капіталовкладень і передачі технологій, а й відповідної культурної трансформації, зокрема переходу багатьох країн світу від традиційних способів ведення господарства до етносу економічного суспільства [9]. Екологічна парадигма стала матеріально значимим впровадженням гуманістичної ідеї, прикладом можливої трансформації ідеалістичного за своєю соціальною сутністю світогляду в потужний механізм перетворення загального в тому числі і економічного катаклізму.

У 50–60-х рр. ХХ ст. розвиток пов'язували лише з економічним прогресом та зростанням економічної ефективності. Проте, протягом 50-х рр. нерегламентований економічний розвиток продемонстрував настільки яскраві приклади хижацького знищення природи, що наукова громадськість стала вимагати вжиття невідкладних заходів. Зокрема в 1962 р. ЕКОСОС рекомендував "Комплекс заходів з охорони і покращення природного середовища", Генеральна асамблея ООН прийняла резолюцію „Економічний розвиток і охорона природи”, в якій вже тоді був зроблений наголос на поєднання інтересів розвитку суспільства і охорони навколишнього середовища. На наступний рік в Москві було підписано договір про припинення випробувань ядерної зброї у трьох сферах (в атмосфері, космічному просторі і під водою), який отримав в 1968 р. форму беззбройного договору що підписало більше 100 держав.

В другій половині 60-х років проблеми раціонального використання природних ресурсів і забруднення навколишнього середовища, обговорювалися політиками, промисловцями, керівниками підприємств, громадськими діячами, що стимулювало створення наукових установ, організацій, які зайнялися питаннями прогнозування розвитку суспільства, різних галузей економіки, окремих технічних напрямків тощо.